

in 1931 een ereprofessoraat van de Theologische Hogeschool te Papa – nog immer een stad waarmee Kampen de stedeband onderhoudt. Ook was hij – als één van de weinige gereformeerden – actief in de Nederlandse afdeling van de Wereldbond van Vriendschap door de Kerken.²¹ Bouwman overleed op 8 februari 1933, juist voor de zomer waarin hij de emeritaatgerechtigde leeftijd zou bereiken. Hij had nog de kopij gereed gemaakt voor de voltooiing van de publicatie, die de meeste invloed heeft geoefend op de praktijk binnen de Gereformeerde Kerken: zijn *Gereformeerd kerkrecht*.²² Het eerste deel hiervan had hij in 1928 gepubliceerd, het tweede werd in 1934 bezorgd door zijn collega-hoogleraar T. Hoekstra.

Historische publicaties

Bouwman's benoeming tot kerkhistoricus vloeide niet voort uit de richting die zijn studie had genomen. Eén ding had Bouwman als buitenstaander echter mee bij het betreden van zijn nieuwe vakgebied: kennis van de historische methode. Gevormd door moderne hoogleraren was hij als oudtestamenticus bekend met bronnen en met historisch-kritisch onderzoek. Zijn op 11 februari 1903 uitgesproken inaugurele rede over *Het object der kerkgeschiedenis* legt hiervan echter geen getuigenis af. Het is een formeel relaas over de definitie van het begrip kerkgeschiedenis en de discussie daarover in de voorgaande halve eeuw, maar niet een rede over en vanuit het vak zelf. Natuurlijk was geschiedenis destijds nog nauwelijks een zelfstandige wetenschappelijke discipline en bovendien gold de theologie nog als de koningin der wetenschappen. Maar het geding over de definitie was op de wijze waarop Bouwman het had geformuleerd nauwelijks een historisch probleem, veeleer een theologisch vraagstuk – het verbaast niet dat zijn leidraad geen historisch werk was, maar Kuypers *Encyclopedie der heilige godgeleerdheid*.²³ Hoezeer de theoloog over de historicus heerste, bleek uit zijn definitie van kerkgeschiedenis als 'het regimen Christi, die door zijn Woord en Geest zijne kerk tot openbaring brengt, in stand houdt en voorbereidt tot de volkomene overwinning in zijn heerlijkheid, wanneer de zonde van de aarde is verbannen en God zal zijn alles in allen'.²⁴ In deze definitie is veel dogmatische geschiedbeschuwing aan te treffen, maar weinig geschiedenis,

21. Zie: Harmjan Dam, *De Wereldbond van Vriendschap door de Kerken*, Kampen, 1996.

22. Twee delen, Kampen, 1928-1934, 639 en 704 pag.

23. Kuypers *Encyclopaedie* uit 1894 was voor Bouwman 'het middel in Gods hand geweest, waardoor zooveel onrust week en de rijkdom van ons gereformeerd belijden weer in volle heerlijkheid begon te schitteren.' Die onrust betrof religieuze twijfel, gewekt door de aanspraken van de wetenschap. Noordt zij, *Bouwman*, pag. 131.

24. H. Bouwman, *Het object der kerkgeschiedenis*, Kampen, 1903, pag. 24, 25.